

### Spre a treia Republică (I)

de Liviu Antonesei

Toată lumea își închipuie că actuala criză politică, una cronică, dar cu puternice accente acute, ca niște zvîrcoliri agonice dar energice, s-ar datora „bilețelului roz”, de acum o lună jumătate. Sau – cei cu memorie mai bună se gîndesc că va fi început din pricina refuzului premierului de a accepta alegerile anticipate pe vremea inundațiilor din 2005. Nimic mai eronat. Asistăm în momentul de față la blocajul total al sistemului politic, în care președintele și Parlamentul se obstaculează reciproc prin „apelul la popor”, iar cel dintîi se ciondănește non-stop și cu premierul. Sîntem, de fapt, martori la eșecul complet al acestui sistem instalat imediat după 22 decembrie 1989 și consacrat de Constituția din 1991, cu modificările sale din 2003. Prin urmare, dacă e să găsim un vinovat nominal acesta este dl. Iorgovan, cel care a condus Comisia de redactare a proiectului de Constituție și, în sens mai larg, Comisia ca atare, Adunarea Constituantă și noi toți, care am votat-o cu elan tineresc de două ori, a doua oară cu modificări necesare dar insuficiente. Dacă prima Republică, cea comunistă, a eșuat în sînge întrucît nu erau respectate drepturile și libertățile cetățenești prevăzute în Constituția sa, cea de-a doua a ajuns la „stop joc”, din pricina imperfecțiunilor sale structurale, care o fac o Constituție ce conduce obligatoriu la criză. Nu e o criză (doar) de persoane, că persoanele s-au mai și schimbat. Să ne amintim tensiunile dintre domnii Iliescu și Roman, rezolvate, de bună seamă că extra-constituțional, prin apelul la mineri, deci printr-o lovitură de stat. Să ne amintim și de cele dintre același domn Iliescu și premierul Năstase, rezolvate, de asemenea extra-constituțional, dar pașnic, prin arătarea pisicii conținută în niște dosare, ce au ieșit la lumină de-abia după alegerile din 2004. Sau, de ce nu?, la cele dintre dl. Constantinescu și premierul Radu Vasile, rezolvate tot în marginea Constituției, prin trucuri politicianiste cu retragerea unor miniștri din guvern etc. Singurul premier care nu a avut probleme cu președintele a fost dl. Văcăroiu, dar nu neapărat spre lauda sa, întrucît nu era decît un pseudonim pentru dl. Iliescu, care-și asumase complet și sarcinile executivului. Această Constituție, cu toate modificările sale, este deci generatoare de criză „zi de zi și ceas de ceas, în proporție de masă”, ca să-l mai citez odată pe Lenin! Nu conduce la criză decît doar atunci cînd premierul are mandat limitat, „cazul Stolojan”, ori este sluga preaplecătă a președintelui, „cazul Văcăroiu”.

Miercuri seara, în Parlament, președintele a dat o magistrală lovitură politică, răspunzînd la referendumul pentru suspendarea d-sale cu cel pentru votul uninominal. Din păcate, nu este decît o lovitură politicianistă, care reechilibrează puțin situația între părți, dar nu conduce un pas la rezolvarea crizei politice. Probabil, o și agravează. În plus, chiar dacă am presupune că toți actorii meciului politic sînt de bună credință – ceea ce este o iluzie, dar iau și această eventualitate în calcul –, propunerea prezidențială se bazează ea însăși pe o iluzie – aceea că singura cauză a crizei politice ține de sistemul electoral. Or, sistemele electorale sînt aproape neimportante. Toate au avantaje și dezavantaje teoretice și practice. Teoretic vorbind, sistemul votului de listă trebuia să conducă la întărirea partidelor, dar la noi le-a transformat pe acestea în structuri clientelare, dacă nu chiar mafioate. Sistemul de vot uninominal ar trebui să conducă la responsabilizarea aleșilor față de alegători dar, la noi, dincolo de reducerea drastică a pluralismului spre un fel de bipartitism, aproape sigur va conduce și la consolidarea sistemului oligarhic, al cărui inamic însuși președintele se declară. Probabil, cel mai potrivit pentru o democrație destul de tînără și aproximativă, cum este a noastră, ar fi votul preferențial pe listă ori un sistem mixt, deci parțial de listă, parțial uninominal. Cum spuneam însă, eventuala ameliorare a sistemului electoral nu garantează prin nimic și ameliorarea sistemului politic și nici a climatului public devenit tot mai irespirabil.

Pentru că, repet, răul nu stă în primul rînd în sistemul electoral, ci în sistemul politic însuși, așa cum este acesta statuat în actuala Constituție. Prin urmare, dacă chiar dorim să avem un sistem politic mai performant și mai curat, ne trebuie o altă Constituție. Nu o sulemenire a celei actuale, din care, cu oricîte eforturi, nu poate fi scoasă una mai bună, cum s-a văzut cu prilejul modificărilor din 2003, ci o cu totul alta. A treia Republică – dacă ne decidem că aceasta este forma de guvernămînt care ne trebuie –, după eșecul în sînge al celei dintîi și în blocaj complet al celei de-a doua, nu poate fi pusă în operă decît cu o nouă Constituție. Care să reglementeze clar, fără echivocuri, fără lacune și imprecizii raporturile dintre puterile și instituțiile statului. Dar voi intra în detalii săptămîna viitoare.